

Verspreiding van psycho- educatief materiaal over psychisch leed onder ouders en kinderen

Instructies voor eerstelijnswerkers
op het gebied van opvang

Over deze instructies

Wat houden de instructies precies in?

Deze instructies horen bij een reeks zelfhulpinstrumenten die door het EUAA zijn ontwikkeld als onderdeel van een richtsnoerpakket over de **geestelijke gezondheid en het welzijn van verzoekers om internationale bescherming**. Verzoekers kunnen de instrumenten zelfstandig gebruiken, mits zij geletterd zijn en geen begeleiding wensen of nodig hebben van de functionarissen die werkzaam zijn in de buurt van hun woonplaats.

De instructies horen bij de volgende pocketboekjes:

- Hoe kan ik mijn kind in moeilijke tijden ondersteunen?
– Een zelfhulpinstrument voor ouders
- Hoe ga ik ermee om wanneer mijn ouders verdrietig, bezorgd of boos lijken?
– Een zelfhulpinstrument voor kinderen
- Wat kan ik doen wanneer mijn vriend(in), broer of zus verdrietig of boos is of gevaarlijke dingen doet?
– Een zelfhulpinstrument voor onderlinge steun

Waarom hebben wij deze instructies opgesteld?

Deze instructies zijn bedoeld om eerstelijns werkers op het gebied van opvang te helpen ouders, kinderen en jongeren die om internationale bescherming verzoeken te leren hoe zij familieleden en leeftijdsgenoten kunnen steunen in moeilijke tijden, ook wanneer de betrokkenen erg overstuur en mogelijk getraumatiseerd zijn.

Hoe zijn deze instructies tot stand gekomen?

Dit document vormt een aanvulling op de hierboven genoemde pocketboekjes, die zijn

ontwikkeld met de hulp van deskundigen uit België, Duitsland, Griekenland, Nederland en Zweden. De pocketboekjes zijn getest door verzoekers om internationale bescherming, bemiddelaars en vluchtelingen, voornamelijk in Griekenland en Nederland. Tijdens deze tests gaven de gebruikers aan dat zij behoefte hadden aan begeleidende instructies.

Voor wie zijn deze instructies bedoeld?

De pocketboekjes kunnen door de ouders, kinderen en niet-begeleide minderjarigen zelf worden gebruikt om hun familieleden en leeftijdsgenoten steun te bieden, maar zijn eigenlijk bedoeld voor **professionele medewerkers**. Ze zijn bedoeld als hulpmiddel dat door eerstelijnsopvangmedewerkers – zoals maatschappelijk werkers, deskundigen op het gebied van kinderbescherming, professionele geestelijke zorgverleners, maar ook leerkrachten enz. – kan worden gebruikt in individuele gesprekken of groepsbijeenkomsten met verzoekers. Ook **gemeenschapsleiders** kunnen de instructies gebruiken om bewustzijn te creëren over de onderwerpen die in de pocketboekjes aan bod komen, indien een op de gemeenschap gebaseerde benadering passend is in de specifieke situatie in kwestie.

Hoe verhouden deze instructies zich tot andere instrumenten van het EUAA?

Dit document maakt samen met de bijbehorende reeks zelfhulpinstrumenten deel uit van de inspanningen die het EUAA levert om kennis en bewustzijn te ontwikkelen rond het thema van **de geestelijke gezondheid en het welzijn van verzoekers om internationale bescherming**. Meer informatie is te vinden op de pagina over kwetsbaarheid van de [EUAA-website](#).

De pocketboekjes en deze instructies worden ook op het EUAA-platform [Let's Speak Asylum](#) geplaatst, dat specifiek is gericht op **informatieverschaffing** aan verzoekers om internationale bescherming.

U kunt contact opnemen met vulnerablegroups@euaa.europa.eu als u vragen hebt, verduidelijking nodig hebt of andere feedback wil geven over de reeks zelfhulpinstrumenten en de verspreiding ervan.

Inhoudsopgave

3

- > Gebruik van deze instructies
- > Doel van de pocketboekjes
- > Gespreksleiding

4

- > Tijdstip, kader en materie

9

- > Andere belangrijke overwegingen en fundamentele waarborgen

Gebruik van deze instructies

De inhoud van de pocketboekjes en de herinneringen en tips die daarin worden gedeeld, kunnen aanleiding geven tot individuele of groepsmatige gesprekken over een specifiek thema. In de instructies wordt een fundamentele leidraad aangereikt voor de manier waarop de pocketboekjes in die situaties dienen te worden gebruikt.

De drie boekjes gaan allemaal over psychisch leed, onder meer in de nasleep van traumatische ervaringen, vanuit het oogpunt van drie verschillende doelgroepen: ouders, kinderen en broers of zussen/ leeftijdsgenoten.

Eerstelijns werkers kunnen de pocketboekjes samen met deze instructies gebruiken om individuele gesprekken of groepsbijeenkomsten met de verzoekersgemeenschap te organiseren over de volgende onderwerpen:

- ouderschap;
- psychisch leed of trauma;
- advies om het risico op negatieve mechanismen voor de omgang met moeilijke situaties te verkleinen (bijv. bij aankomst);
- aanwijzingen waaruit blijkt dat iemand emotioneel niet in orde is (bijv. tekenen van depressie);
- methoden om veilig te blijven wanneer iemand uitdagend gedrag vertoont (bijv. alcohol begint te drinken).

Doel van de pocketboekjes

De drie pocketboekjes zijn bedoeld om ouders, kinderen en leeftijdsgenoten te helpen die bij aankomst in Europa merken dat hun familieleden of vrienden zich opvallend anders gedragen. Verandering kan vele vormen aannemen en sommige mensen hebben het er zwaarder mee dan andere. De hulpinstrumenten reiken fundamentele tips en herinneringen aan om deze personen te helpen zich beter te voelen en geven aan wanneer het misschien nodig kan zijn om professionele hulp te vragen.

De instrumenten trachten **basisvaardigheden op het gebied van geestelijke gezondheid** bij te brengen en een antwoord te bieden op vragen als “*Hoe kan ik merken dat iemand in mijn omgeving het moeilijk heeft?*”. Er wordt ook geprobeerd om de **zelf- en groepseffectiviteit en de veerkracht** van de betrokkenen te versterken.

Het gaat om zelfhulpinstrumenten, die bedoeld zijn om door de verzoekers zelf te worden gebruikt. In sommige situaties kunnen verzoekers het echter fijner vinden om de inhoud samen met iemand anders door te nemen. Daarom kan het materiaal ook worden besproken in individuele gesprekken of groepsbijeenkomsten onder begeleiding van een professionele medewerker.

De instrumenten proberen tevens de aandacht te vestigen op overwegingen met betrekking tot de beginselen van **bescherming bieden** en **geen schade berokkenen**, vooral wanneer er kinderen bij de situatie betrokken zijn. Het doel is ervoor te zorgen dat kinderen zichzelf beschermen voordat ze proberen steun te geven aan anderen, die hen anders misschien in een situatie van gevaar, geweld of mishandeling zouden kunnen brengen.

Gespreksleiding

Gespreksleiders en vertolking tijdens groepsbijeenkomsten

Wanneer de pocketboekjes worden gebruikt om **bewustzijn te creëren in groepsbijeenkomsten**, mag de groep niet meer dan **tien tot vijftien deelnemers** tellen, zodat er zinvolle discussies kunnen worden gevoerd.

Het is aan te raden om **één gespreksleider** aan te wijzen die de discussie in goede banen leidt en **één assistent** die wat meer op de achtergrond blijft en aantekeningen maakt. De assistent houdt ook de groepsdynamiek in de gaten (bijv. om vast te stellen of een specifiek onderwerp spanning of andere emoties opwerkt bij bepaalde verzoekers), noteert eventuele observaties en brengt de gespreksleider hiervan zo nodig op de hoogte.

Als er een beroep moet worden gedaan op een **tolk**, moet de groep nog kleiner worden gehouden en mogen er niet meer dan **vier tot zes verzoekers** aan deelnemen. Tolken kost immers tijd en als er meer dan vier tot zes personen vertolking nodig hebben, bestaat het risico dat de voor de discussie uitgetrokken tijd te kort is.

Kleinere groepsbijeenkomsten waarbij een tolk aanwezig is, kunnen eventueel zonder assistent worden georganiseerd. Het is aan de gespreksleider om te beslissen wie het gesprek moet bijwonen om het proces in elke groep verzoekers te ondersteunen. Als gouden regel geldt dat de gespreksleider, de assistent en de tolk in de minderheid moeten zijn ten opzichte van de daadwerkelijke deelnemers aan het gesprek.

Tolken moeten zich op de opdracht voorbereiden door de pocketboekjes te lezen, zodat zij duidelijk weten waarover het gaat en de juiste woordenschat beheersen. De tolk moet eraan worden herinnerd om letterlijk en onbevooroordeeld te vertalen wat er wordt gezegd.

Gespreksleiders moeten over de nodige vaardigheden beschikken om bewustzijn te creëren in een groepssetting. Als er minderjarige verzoekers aan het gesprek deelnemen, moet de gespreksleider ook beschikken over gedegen kennis op het gebied van de bescherming en veiligheid van kinderen.

↳ Tijdstip, kader en materie

Tijdstip

Zowel groepsbijeenkomsten als individuele gesprekken moeten ingepland worden op een moment dat voor de deelnemers geen problemen of afleiding oplevert (bijv. na de werkuren/schooltijd of, voor ouders, terwijl de kinderen op school zijn). **Een bijeenkomst** mag niet langer dan anderhalf uur **duren**. Daarna verliezen de deelnemers hun aandacht en hebben ze mogelijk andere dingen te doen.

Locatie

De locatie van de bijeenkomst moet met de deelnemers worden besproken. Idealiter wordt voor een veilige en gemakkelijk toegankelijke locatie gekozen, ook voor personen met een lichamelijke beperking, waar bovendien genoeg privacy kan worden geboden. De deelnemers en de gespreksleider kunnen hun stoelen in een kring zetten, zodat iedereen elkaar gemakkelijk kan zien en horen. Als er ouders en kleinere kinderen in de groep zitten, kan het een goed idee zijn om op de grond te

gaan zitten, op een tapijt (indien dat cultureel gepast is), zodat de kinderen rond kunnen kruipen en dicht bij hun ouder(s) kunnen spelen zonder het gesprek te storen.

Samenstelling van groepen en groepsbijeenkomsten

Bij het samenstellen van een **groep** dienen gespreksleiders rekening te houden met factoren zoals de talenkennis, het gender, de leeftijd en de culturele en religieuze achtergrond van de deelnemers. Als er ouders naar de bijeenkomst komen, moet er ook over worden nagedacht of beide ouders aan dezelfde vergadering moeten deelnemen of dat het beter zou zijn om ze apart uit te nodigen. Er moet worden vermeden dat een eventueel verschillende opvoedkundige aanpak leidt tot ruzie waardoor de situatie thuis verder zou kunnen escaleren en het welzijn van het kind in gevaar zou kunnen komen.

Groepsbijeenkomsten bieden een goed kader waarin verzoekers samen kunnen zitten en niet alleen hun ervaring kunnen delen met de uitdagingen waarmee ze geconfronteerd worden, maar ook hoop en relevante informatie kunnen uitwisselen of gewoon plezier kunnen maken en even niet hoeven te denken aan hun dagelijkse leven in het opvangcentrum. De aanwezigheid van een gespreksleider tijdens deze bijeenkomsten biedt het voordeel dat de deelnemers worden beschermd, bijvoorbeeld wanneer er een moeilijk onderwerp wordt besproken en de eerstelijnsverwerkers moeten ingrijpen. In een groepsbijeenkomst heeft de gespreksleider ook de mogelijkheid om te bepalen welke verzoekers mogelijk op meerdere vlakken kwetsbaar zijn en follow-up nodig hebben.

Groepsbijeenkomsten bieden een goede gelegenheid om samen bepaalde thema's uit te diepen en tot het besef te komen dat "niemand er alleen voor staat". Verzoekers kunnen kennis uitwisselen en iets van elkaar leren. Dit kan op vele niveaus een mentale boost geven. Dankzij deze bijeenkomsten kunnen ook nieuwe vriendschappen worden gesloten en banden worden opgebouwd met andere verzoekers, en idealiter leiden zij tot de oprichting van netwerken voor sociale ondersteuning.

Als er wordt besloten dat een groepsbijeenkomst de beste optie biedt, is het belangrijk ervoor te zorgen dat de deelnemers aan het begin van het gesprek hun eigen **groepsregels** afspreken. De regels worden één keer vastgesteld en zijn daarna altijd van toepassing wanneer de groep bijeenkomt (of het nu om een eenmalige bijeenkomst gaat of de groep nog vaker zal samenzitten).

Voorbeelden van groepsregels

- ✓ Respecteer elkaar.
- ✓ Laat iedereen aan het woord, maar laat deelnemers ook alleen luisteren, als ze dat willen.
- ✓ Er zijn geen verkeerde, juiste of belangrijkere meningen. [Behalve als iemand voorstander is van lijfstraffen; dan moet de gespreksleider tactvol uitleggen dat geen enkele vorm van geweld ooit aanvaardbaar is.]
- ✓ Iedereen kan vrij zijn gedachten uiten.
- ✓ Deelnemers mogen niet naar geloven in en uit de kamer lopen.
- ✓ Geen telefoongesprekken tijdens de bijeenkomst.
- ✓ Telefoons moeten op stil worden gezet.
- ✓ **Vertrouwelijkheid:** de algemene onderwerpen die in de pocketboekjes aan bod komen, kunnen met andere leden van de gemeenschap worden gedeeld. Persoonlijke informatie die door deelnemers wordt gedeeld, moet echter binnen de groep worden gehouden.
- ✓ Groepsbijeenkomsten moeten een veilige ruimte bieden waar iedereen zijn gedachten en zorgen kwijt kan.

Als er geen vertrouwelijkheid bestaat, **komt het potentieel van de groepsbijeenkomst in het gedrang**. De deelnemers kunnen de groepsregels weleens “vergeten”, ook wat betreft het beginsel van vertrouwelijkheid. Daarom moet de gespreksleider de groepsleden eraan herinneren dat zij beter geen al te persoonlijke ervaringen delen. Groepsbijeenkomsten zijn immers niet hetzelfde als therapie. Zeer belangrijke/persoonlijke onderwerpen kunnen na de bijeenkomst bij de gespreksleider worden aangekaart. Hoewel groepsbijeenkomsten moeten worden beschouwd als een “veilige” omgeving waar iedereen iets kan leren en delen, kan nooit worden gegarandeerd dat de besproken informatie niet aan andere leden van de gemeenschap wordt doorverteld, wat delen riskant maakt.

Soms kan het een goed idee zijn om besloten gezinssessies te houden tussen ouders en kinderen die het emotioneel moeilijk hebben en extra stress ondervinden omdat zij op verschillende manieren met hun problemen omgaan. Die gesprekken moeten worden geleid door een maatschappelijk werker of een professionele geestelijke zorgverlener. Er moet dan ook stapsgewijs te werk worden gegaan: wellicht dienen er eerst individuele gesprekken te worden georganiseerd en worden de partijen pas daarna samengebracht, afhankelijk van de context van de situatie en de uitdagingen waarmee de betrokkenen worden geconfronteerd.

Materie

In de pocketboekjes worden **fundamentele tekenen** en enkele **veelvoorkomende reacties** uiteengezet waaruit kan worden opgemaakt dat een kind, een tiener, een vriend(in), een broer of zus of een ouder mogelijk overstuur is. Er wordt een breed scala aan mogelijke situaties van psychisch leed behandeld, vergezeld van tips en herinneringen over de beste manieren om daarmee om te gaan. Niet alle verzoekers zullen alle gebieden even interessant vinden en de inhoud is niet alomvattend. De gespreksleider wordt daarom aangemoedigd om verzoekers hun eigen voorbeelden en suggesties aan te laten dragen over mogelijke nuttige acties.

Over het algemeen moet de discussie over onderwerpen gaan die van belang zijn voor de deelnemers. Daarom is het aan de **deelnemers** om te **kieszen, sturen** en tot op zekere hoogte **bepalen wat er tijdens het gesprek aan bod komt**.

Het doel van de bijeenkomst bestaat erin de deelnemers instrumenten aan te reiken waarmee ze hun familieleden en vrienden kunnen helpen om zich beter te voelen. Eventuele kinderen moeten in de eerste plaats de boodschap krijgen dat zij hun eigen veiligheid voorop moeten stellen.

De informatie overbrengen

Afhankelijk van de groepssamenstelling en de behoeften van de deelnemers kunt u **de inhoud** van de pocketboekjes op verschillende manieren **delen**. Hieronder wordt een aantal mogelijkheden opgesomd.

- Geef elke gespreksdeelnemer een papieren versie van het document, zodat de hele groep het samen kan lezen.
- Projecteer de tekst indien mogelijk op de muur en lees deze samen hardop voor in de taal van de deelnemers (gebruik indien nodig de vertaalde versie en doe eventueel een beroep op een tolk). Als gespreksleider moet u verwijzen naar de versie in de taal van uw lidstaat.
- Selecteer vooraf een aantal pagina's, druk ze af in posterformaat en hang ze op aan de muren van de ruimte waar het gesprek plaatsvindt. De deelnemers kunnen langs de posters lopen en in tweetallen/kleinere groepjes bespreken wat zij zien, lezen en begrijpen, en desgewenst aanvullende opmerkingen maken. De discussie zal dan in de grotere groep worden voortgezet.
- Print de tekenen, herinneringen en tips af op fiches en leg deze ondersteboven in het midden van de groep deelnemers. De deelnemers kiezen een fiche, lezen de tekst hardop voor (of laten de gespreksleider/tolk dat doen), denken erover na en bespreken het onderwerp daarna in de groep.

De informatie bespreken met de deelnemers

Om een zinvolle discussie te kunnen voeren, is het belangrijk ervoor te zorgen dat verschillen qua **leeftijd, gender** en **cultuur** onder de aandacht worden gebracht.

Aanvullende suggesties over de manier waarop ouders en kinderen gewoonlijk merken dat iemand niet goed in zijn vel zit, hoe zij daarop reageren en wie zij om hulp vragen, kunnen worden besproken tijdens latere gesprekken (in een individueel kader of in groepsverband). Om te zorgen voor een **cultuur-, leeftijd- en gendersensitieve aanpak** wordt geadviseerd de suggesties te groeperen naar de plaats van herkomst, het gender, de religieuze achtergrond en de leeftijd van de verzoekers.

Als de deelnemers geen voorkeur uitspreken voor de te behandelen onderwerpen uit de pocketboekjes, kunt u als volgt te werk gaan:

- u kunt de informatie opsplitsen **op basis van tekenen, reacties en tips** en één thema per bijeenkomst bespreken, of
- u kunt **de inhoud groeperen** en twee of drie thema's per bijeenkomst behandelen, of
- u kunt het hele document **in één keer** doornemen (waarbij de gespreksleider het pocketboekje samen met de deelnemers doorleest en alleen ergens dieper op ingaat als iemand een vraag stelt). U mag zelf kiezen welke methode u hanteert, naargelang van de dynamiek binnen de groep, het kennisniveau en de behoeften van de deelnemers.

Script voor de gespreksleider

Hieronder staan een aantal suggesties voor het leiden van groepsbijeenkomsten en om verzoekers actief te laten deelnemen aan de bespreking van elk van de pocketboekjes.

Hoe kan ik mijn kind in moeilijke tijden ondersteunen?

Gesprekken met ouders over het gedrag en het welzijn van hun jonge kind/tienerkind in goede banen leiden

Inleidende oefening

Probeer met een kleine oefening te beginnen; vraag de gesprekspartners wat hun hobby's zijn en wat

hun lievelingseten is. Sluit af met een vraag over het land waar ze vandaan komen. De deelnemers geven beknopt antwoord. Deze conversatie kan op een luchtige toon worden gevoerd en mag niet langer dan tien minuten duren. De afsluitende vraag "Waar komt u vandaan?" helpt de gespreksleider om de volgende fase van het gesprek in te leiden.

De gespreksleider wijst op de verschillende landen, regio's en steden van herkomst van de deelnemers en geeft aan dat er als gevolg van die diversiteit ook verschillen kunnen bestaan in de manier waarop we merken dat iemand niet in orde is en wat we kunnen doen om die persoon te steunen. De gespreksleider stelt de volgende vragen:

- Hoe beseffen de mensen in uw thuisland doorgaans dat een familielid het moeilijk heeft?
- Wat doen ouders normaal gezien als ze merken dat hun kinderen zich zorgen maken?

- Wat doen ouders in het algemeen om hun kind te troosten als het verdrietig of bezorgd is? Welke methoden hebben voor u in het verleden goede resultaten opgeleverd?
- Bestaan er ondersteuningsmechanismen waar u nu woont die misschien nuttig kunnen zijn?

Ga als gespreksleider na of de groepsleden officiële ondersteunende diensten (bijv. maatschappelijk werkers, verpleegkundigen) kunnen opnoemen die beschikbaar zijn in het centrum en die nuttig kunnen zijn voor alle groepsleden. U kunt er ook achter proberen te komen of informele steun beschikbaar is, bijvoorbeeld ouderen die contact hebben met jongeren en die ouders helpen met de opvoeding van hun kinderen, of religieuze leiders, andere leden van de gemeenschap enzovoorts.

De twee volgende pocketboekjes zijn gericht op kinderen in de leeftijd van 12-17 jaar, maar kunnen ook worden gebruikt bij jongvolwassenen. Als de groep bestaat uit kinderen die jonger zijn dan 12 jaar, moet de gespreksleider het taalgebruik afstemmen op de leeftijd van de deelnemers. De gespreksleider moet het belang van het kind ook vooropstellen in de beslissing over wat er kan/moet worden gedeeld en besproken, rekening houdend met de leeftijd en

ontwikkelingsfase van de betrokken kinderen. Deze elementen dicteren bovendien voor welk formaat er wordt gekozen. Zo kan het in het geval van jonge kinderen bijvoorbeeld nutteloos zijn om de tekst voor te lezen. Het wordt niet aanbevolen om de inhoud van de pocketboekjes te delen met kinderen die jonger zijn dan 8 jaar. In ieder geval moet al het personeel dat met jongere kinderen in contact komt over de nodige vaardigheden beschikken.

Hoe ga ik ermee om wanneer mijn ouders verdrietig, bezorgd of boos lijken?

Gesprekken met kinderen over het gedrag en het welzijn van hun ouders in goede banen leiden

Inleidende oefening

Probeer met een kleine oefening te beginnen; vraag de gesprekspartners wat hun hobby's zijn en wat hun lievelingseten is. Sluit af met een vraag over het land waar

ze vandaan komen. De deelnemers geven beknopt antwoord. Deze conversatie kan op een luchtige toon worden gevoerd en mag niet langer dan tien minuten duren. De afsluitende vraag "Waar kom je vandaan?" helpt de gespreksleider om de volgende fase van het gesprek in te leiden.

De gespreksleider wijst op de verschillende landen, regio's en steden van herkomst van de deelnemers en geeft aan dat er als gevolg van die diversiteit ook verschillen kunnen bestaan in de manier waarop we merken dat iemand niet in orde is en wat we kunnen doen om die persoon te steunen en tegelijkertijd zelf veilig te blijven. De gespreksleider stelt de volgende vragen:

- Hoe beseft je dat een volwassene zich niet goed voelt en misschien hulp nodig heeft?
- Hoe gedragen volwassenen zich als het niet goed met ze gaat? Wat doen ze dan anders dan anders?

Pauzeer hier even en maak de balans op van wat de groep jongeren heeft gedeeld. Ga dan als volgt verder:

- Jullie hebben een aantal voorbeelden gegeven, zoals "zij doen raar, zij gedragen zich anders dan anders enzovoorts" [hier haalt de gespreksleider de voorbeelden van de deelnemers aan]. Kun je specifieke dingen bedenken die volwassenen doen waar kinderen op moeten letten om ervoor te zorgen dat ze zelf geen gevaar lopen?

De gespreksleider luistert aandachtig naar de jongeren en noteert wat ze zeggen. De gespreksleider probeert voorzichtig een verband te leggen tussen wat er in het algemeen over volwassenen is verteld en het gedrag van ouders, onder meer onder verwijzing naar voorbeelden uit de pocketboekjes. Het is belangrijk om **niet** de specifieke ouders van de kinderen in de groep te noemen. Kinderen mogen niet het gevoel krijgen dat hun persoonlijke situatie publiekelijk wordt besproken. De gespreksleider kan bijvoorbeeld zeggen:

- Je hebt veel met ons gedeeld. Soms kunnen zelfs onze ouders zich zo gedragen.

De gespreksleider haalt enkele tekenen van depressie aan, bijvoorbeeld wanneer iemand lusteloos overkomt en minder belangstelling in de kinderen toont dan vroeger. Dit moet een discussie op gang brengen over het feit dat moeilijke ervaringen ertoe kunnen leiden dat iemand zich anders gaat gedragen. Een ouder kan bijvoorbeeld een tijdje meer teruggetrokken,

geïrriteerd, ongeduldig en angstig zijn. Dat is normaal en zal mettertijd normaal gezien vanzelf weer veranderen.

Het is belangrijk om erop te wijzen dat er **geen enkel** excuus bestaat voor het gebruik van geweld tegen kinderen (of dit nu een fysieke, verbale, psychologische of zelfs seksuele vorm aanneemt). Het is onaanvaardbaar dat ouders geweld gebruiken. De jonge deelnemers moeten goed begrijpen dat het weliswaar normaal is dat een ouder niet altijd beleefd, vriendelijk en respectvol is en dat dit misschien aan de moeilijke omstandigheden ligt, maar dat geweld onaanvaardbaar is.

Zorg er als gespreksleider voor dat de deelnemers zich bewust zijn van het belang van hun eigen veiligheid. Leg in dit verband uit welke ondersteunende diensten er in de opvangfaciliteit beschikbaar zijn voor kinderen die bij een agressieve of ongezonde ouder/verzorger wonen.

Probeer de kinderen binnen de groep **nuttige informatie** te laten delen over manieren waarop ze veilig kunnen blijven. Zij kunnen personen (bijv. voogden), instellingen, hulplijnen en dergelijke noemen waarmee zij contact kunnen opnemen om steun te krijgen. **Wees daarbij echter voorzichtig en stel alleen vragen over de beschikbare ondersteuningsmechanismen als u zeker weet dat er steun voorhanden is.** Als u weet dat de kinderen op zichzelf zijn aangewezen, probeer dan te bedenken hoe er **gemeenschapsondersteuning** kan worden geregeld om hulp te bieden in moeilijke situaties.

Het is belangrijk dat kinderen geen persoonlijke ervaringen delen. Een **groepsbijeenkomst is geen therapie**, louter een algemene discussie over tekenen dat personen in hun omgeving het niet goed maken. Als de gespreksleider merkt dat er behoefte is aan een diepgaander gesprek vanwege de persoonlijke achtergrond van een deelnemer, worden de betrokken kinderen/groepsleden geïnformeerd dat ze **na** de bijeenkomst met de gespreksleider(s) kunnen komen praten om hun persoonlijke zorgen te delen.

Wat kan ik doen wanneer mijn vriend(in), broer of zus verdrietig of boos is of gevaarlijke dingen doet?

➤ Gesprekken met kinderen over het gedrag en het welzijn van hun vriend(inn)en/broers of zussen in goede banen leiden

Inleidende oefening

Probeer met een kleine oefening te beginnen; vraag de gesprekspartners waar ze vandaan

komen, wat hun hobby's zijn, wat hun lievelingseten is enzovoorts. De deelnemers geven beknopt antwoord. Deze conversatie kan op een luchtige toon worden gevoerd en mag niet langer dan tien minuten duren. Wijs er vervolgens op dat we allemaal verschillende ervaringen hebben, maar dat we ook allemaal kunnen zien wanneer het niet goed met iemand gaat. Nodig de kinderen uit om voorbeelden te geven, zonder hen persoonlijke verhalen te laten vertellen. U kunt de volgende vragen stellen:

- Hoe kun je merken dat het niet goed gaat met een vriend(in), broer of zus?

Als gespreksleider kunt u de kinderen op weg helpen door hen te vragen wat zij kunnen zien in termen van gedrag, maar ook wat zij kunnen horen: bijvoorbeeld of een vriend(in)/broer of zus een andere manier van

praten krijgt (d.w.z. slechte woorden gebruikt, agressief praat) of onderwerpen begint te vermelden als bendes of drugs of zoiets.

Bespreek met de jongeren dat het belangrijk is om loyaal te zijn aan je vrienden, maar alleen zolang dit niemands veiligheid in gevaar brengt. Wijs erop dat het belangrijk is om te weten wanneer een vriend(in)/broer of zus in gevaar verkeert. Het kan dan een goed idee zijn om een volwassene die je vertrouwt om raad te vragen.

Bereid u als gespreksleider voor op de negatieve manieren waarop jongeren vaak met situaties omgaan in de context van uw werk. Luister aandachtig naar de groep en bedenk welke extra informatie u aan de deelnemers kunt geven. Afhankelijk van wat er besproken wordt, is het misschien nuttig om de beschikbare steunmiddelen te delen op het gebied van gezondheid, gezinsplanning, psychosociale diensten, onderwijs, huiswerkclubs, sportactiviteiten, muziek/kunst/culturele activiteiten voor kinderen/jongeren en rehabilitatiediensten (ook voor het afkicken van drugs).

Groepsbijeenkomsten zijn geen therapie. Persoonlijke ervaringen dienen daarom pas **na** afloop van de groepsbijeenkomst met de betrokkene te worden besproken. **De veiligheid en de bescherming van het kind/de tiener staan voorop.** Wijs specifieke gevallen (verzoekers die ondersteuning nodig hebben) door naar de geschikte dienstverlener, als die er is. Vergeet niet dat u deze opties **alleen** met het kind dient te bespreken als de diensten daadwerkelijk beschikbaar zijn.

Tijdens een groepsbijeenkomst moet de gespreksleider de bijdragen van de verzoekers erkennen en flexibel genoeg zijn om die op te nemen in de discussie. Indien de voorbeelden die de

deelnemers zelf aandragen doeltreffender blijken om een zinvol gesprek op gang te brengen, is het beter om die te gebruiken in plaats van specifiek naar de pocketboekjes te verwijzen.

Andere belangrijke overwegingen en fundamentele waarborgen

- De deelnemers worden geïnformeerd over het doel van het individuele gesprek of de groepsbijeenkomst. Het tijdstip wordt gezamenlijk afgesproken en deelname is vrijwillig.
- Als kinderen deelnemen aan groepsbijeenkomsten, wordt hun verzorger hiervan op de hoogte gesteld en om toestemming gevraagd.
- Alle deelnemers krijgen evenveel ruimte om hun gedachten te delen, maar niemand wordt gepusht of gedwongen om actief aan de discussie deel te nemen. Groepsdiscussies moeten evenwichtig blijven en mogen niet worden gedomineerd door één lid van de groep of één geslacht.
- Hoewel het in sommige gevallen nuttig kan zijn om met een gemengde groep te praten (bijvoorbeeld wanneer beide ouders deelnemen aan dezelfde groepsbijeenkomst of een gemengde groep tieners samen wordt gebracht), is het over het algemeen passender en veiliger om voor een homogene groep te kiezen. Dat is met name het geval wanneer het onderwerp van ouderschap of genderrollen aan bod komt als onderdeel van een breder ondersteuningspakket voor ouders. Daarom is het de taak van de gespreksleider om de situatie grondig te analyseren voordat er wordt besloten om koppels samen voor hetzelfde gesprek uit te nodigen. De toepassing van het beginsel van “geen schade berokkenen” moet voor alle betrokkenen worden gewaarborgd.
- Uitspraken worden niet beoordeeld in termen van “juist of fout”. Het groepsverband moet worden beschouwd als een omgeving waarin iedereen samen kan leren wat goed of minder goed werkt. Op deze regel wordt een uitzondering gemaakt wanneer iemand in de groep lijfstraffen voor kinderen of andere vormen van geweld naar voren schuift om een kind of vriend “beter te maken”. Dan moet de gespreksleider het gesprek tactvol onderbreken en alternatieven voor dergelijke straffen aandragen. Gespreksleiders dienen zich ervan bewust te zijn dat fysieke straffen in de landen van herkomst van sommige verzoekers nog steeds legaal kunnen zijn, ook in scholen. Hoewel **nultolerantie voor geweld** moet worden bevorderd, moet dit op een **tactvolle manier** worden gedaan. Leg in gesprekken met ouders de nadruk op een voortdurende dialoog en het bespreken van “goede opvoedvaardigheden”. Er moet in de eerste plaats voor worden gezorgd dat kinderen veilig zijn. Hiertoe moet u misschien bespreken wat er wel en niet aanvaardbaar is in de EU.
- De **nadruk** van het gesprek moet altijd liggen op **het helpen van de deelnemers** om hun kind, zichzelf, hun familieleden of hun vrienden zich veiliger en beter te laten voelen. Als de instrumenten voorbeelden geven die nuttig zijn voor de deelnemers, kunnen ze worden gebruikt als materie voor de discussie. Als de voorbeelden die de groep zelf bedenkt beter in de discussie passen, dan is het prima om die te gebruiken.
- Als een deelnemer tijdens de bijeenkomst overstuur raakt, moet die onmiddellijk de aandacht van gespecialiseerd ondersteunend personeel krijgen en individueel worden geholpen. In dit geval kan de inhoud van de pocketboekjes in een individueel gesprek worden gedeeld als dat nuttig wordt geacht. Gespreksleiders moeten vermijden om zeer persoonlijke aangelegenheden in verband met een gezinscrisis aan te halen in groepsverband. Dit doen we om de ouder, het kind of de vriend(in) in kwestie te beschermen en ervoor te zorgen dat hun problemen niet verder worden doorverteld binnen de gemeenschap.
- Als de tolk zelf ook deel uitmaakt van de verzoekersgemeenschap, moet de gespreksleider in gedachten houden dat die persoon mogelijk met dezelfde uitdagingen kampt als de andere groepsleden. Het is raadzaam om na de bijeenkomst een nabespreking met de tolk te houden.
- Zowel de gespreksleider als de assistent moet de discussiepunten noteren die follow-up behoeven met verzoekers die in moeilijkheden verkeren en/of met hun kinderen, broers of zussen en vrienden.
- In kritieke situaties (bijv. bij een zelfmoordpoging) moet de beschikbare informatie worden gedeeld met andere collega's, waarbij de vertrouwelijkheid van de verzoeker evenwel moet worden gewaarborgd. Soms kan de toestemming van familieleden of verzorgers nodig zijn om de doeltreffende en veilige ondersteuning van alle betrokkenen mogelijk te maken.

De Europese Commissie of personen die namens de Commissie optreden, zijn niet aansprakelijk voor het gebruik dat eventueel van de volgende informatie wordt gemaakt.

Luxemburg: Bureau voor publicaties van de Europese Unie, 2024

PDF ISBN 978-92-9410-320-8 doi:10.2847/120945 BZ-09-23-324-NL-N

© Asielagentschap van de Europese Unie (EUAA), 2024

Omslagillustratie: ©Mary Long/stock.adobe.com; ©KeronnArt/stock.adobe.com; ©The img/stock.adobe.com; ©Good Studio/stock.adobe.com; ©Natalia/stock.adobe.com, bladzijde 3 t/m 6: iconen © Panuwat/stock.adobe.com, bladzijde 5: ©iStock.com/vasabii, bladzijde 6: ©Mary Long/stock.adobe.com; ©KeronnArt/stock.adobe.com, bladzijde 7: ©The img/stock.adobe.com, bladzijde 8: ©Good Studio/stock.adobe.com; ©Natalia/stock.adobe.com.

Overname met bronvermelding toegestaan. Voor gebruik of reproductie van foto's of ander materiaal waarvan het auteursrecht niet bij het EUAA berust, moet rechtstreeks toestemming aan de rechthebbenden worden gevraagd.

Bureau voor publicaties
van de Europese Unie

